

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ Տ. Տ. ՎԱԶԳԵՆ Ա.-Ի
ՈՂԶՈՒՅՆԻ ԽՈՍՔԸ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԻ ՀԱՄԱԾԽԱՐՀԱՅԻՆ
ԽՈՐՀՐԴԻ ԿԵՆՏՐՈՆԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹՅԱՆՑ ԴԱՀԼԻԾՈՒՄ
(Ժընև, 21 հունիս, 1978)

Տիրոջ ողորմութեամբ և Ձեր հրաւերով ուրախ սրտով կու գանք, Մեր երկրորդ պաշտօնական այցելութիւնը տալու Եկեղեցիներու համաշխարհային խորհուրդի կեդրոնին, զոր մերն ալ կը նկատենք, քանի որ Հայաստանեայց եկեղեցին անդամներէն մէկն է այս միջեկեղեցական կազմակերպութեան: Այս պահուս Մենք շատ ուրախ ենք որ Մեր կողքին կը գրուանդին մեր եկեղեցոյ բարձրաստիճան ծանօթ հոգևորականներ Սովետական Հայաստանէն, Երոպայէն և Ամերիկայէն, իրենց գլուխը ունենալով Երուսաղէմի հայոց սուրբ Աթոռի գահակալ տ. Եղիշէ պատրիարք Տէրտէրեան:

Հայ եկեղեցին քրիստոնէական քոյր եկեղեցիներու հանդէպ իր միշտ լայնախոհ ու յարգալիր վերաբերումով, Էկումենիկ ոգի կրող եկեղեցիներէն մին հանդիսացած է, գոնէ վերջին հարիւր տարիներու ընթացքին: Այդպէս է որ երբ առաջին համաշխարհային պատերազմէն յետոյ, առաջին փորձերը կ'ըլլային Էկումենիկ շարժում մը ստեղծելու, հայ եկեղեցին իր համակրութիւնը և համամտութիւնը դրսևորած է և փափաքած իր մասնակցութիւնը բերելու: Յայտնի է որ 1937-ին, Էտենայուրի համագումարին Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Տ. Տ. Խորէն Ա Մուրադեկեան, յանուն ս. Էջմիածնի, ուղարկած է երկու ներկայացուցիչներ յանձինս՝ Մատթէոս Ինճէեան և Յուսիկ Զոհրապեան արքեպիսկոպոսներու, առաջինը Մանչեստրի հայոց հոգևոր առաջնորդ, երկրորդը՝ Ռումանիոյ հայոց թեմակալ առաջնորդ:

Հայ եկեղեցոյ Էկումենիկ ոգին յստակ կերպով արտայայտողներէն մին եղած է նաև անցեալ դարու վերջերուն Կոստանդնուպոլսոյ հայոց պատրիարք և յայտնի պատմաբան՝ Մաղաքիա արքեպիսկոպոս Օրմանեան, որ իր «Հայ եկեղեցին» գործին մէջ հետևեալ վկայութիւնը կը բերէ՝

«Հայ եկեղեցին միաբանութիւնը հասկցաւ միշտ բառին ճիշտ ու սեղմ նշանակութեամբ: Նա միաբանութիւն ըսելով ուզեց ունենալ եկեղեցիներու միջև հոգևորական հաղորդակցութիւն, փոխադարձ յարաբերութիւն, իրարու դիրքին հանդէպ յարգանք, և իւրաքանչիւրին համար իւր շրջանակին և սահ-

մաններում մեջ ազատութիւն և ամէնուն վրայ տիրապետող քրիստոնէական սուրբ սէրը: Նա երբէք չուզեց հանդուրժել, որ միաբանութիւնը տիրապետութեան փոխուի և մարդոքսութեան վերածուի» («Հայ եկեղեցի», Կ. Պոլիս, 1912, էջ 64):

Այսպիսով, Օրմանեան պատրիարք հայ առաքելական եկեղեցւոյ մեծագոյն դէմքերէն մին, արդի Էկումենիզմի ռաբվիրաներէն մին կը հանդիսանայ արդարօրէն:

Եւ այսօր ալ մեր սուրբ եկեղեցին, այս ոգիով և այս մտածելակերպով է որ կը մասնակցի գործօն կերպով Եկեղեցիներու համաշխարհային խորհուրդին: Եւ ինչպէս ամէն պատմական եկեղեցի, նաև Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցին, իր գլուխն ունենալով Մայր Աթոռ սուրբ Էջմիածինը, կը մասնակցի Էկումենիկ շարժումին, իր հետ բերելով իր հաւատքի և առաքելականութեան վկայութիւնը, իր դաւանաբանական մտածելակերպը, մօտ երկու հազար տարիներու իր պատմական փորձը, իր հոգևոր գրականութեան ու կրօնական արուեստներու գանձարանը, իր նուիրապետական կարգն ու ինքնագլուխ դրոյթիւնը և վերջապէս իր ազգային նկարագիրն ու հոգեբանութիւնը:

Մենք երբէք չենք մտածեր վեճի առարկայ դարձնել մեր քոյր եկեղեցիներու դաւանաբանական դիրքերը, ու եղբայրօրէն կը յարգենք զանոնք:

Եկեղեցիներու միութիւն ըսելով, մեր դարաշրջանին, Մենք կը հասկընանք ուրեմն, սիրոյ յարաբերութիւններու զարգացում և եղբայրական գործակցութիւն եկեղեցիներու միջև, ի խնդիր Քրիստոսի Աւետարանի լոյսի հետզհետէ առաւել ճառագայթումին, ի խնդիր Քրիստոսի Աւետարանի սիրոյ և խաղաղութեան ոգիի արմատաւորման մարդկանց հոգիներուն և ժողովուրդներու կեանքին մէջ, ամէն մէկ եկեղեցի պահպանելով իր դաւանաբանական մտածելակերպը, իր ասանդութիւնները և ինքնագլուխ ղեկավարութիւնը:

Միջեկեղեցական կեանքէն, մանաւանդ իսպառ պէտք է վերանան անհանդուրժող ոգին, մէկը միւսին ուղղափառութիւնը խնդրոյ առարկայ դարձնելու այլևս ժամանակավրէպ յաւակնութիւնները, դաւանափոխութեան քացայայտ կամ թաքուն գործունէութիւնը, այս բոլորը հանդիսանալով հակա-Էկումենիկ դրսևորումներ, որոնք կ'արգելակեն ու կը պղտորեն իրաւ Էկումենիկ յարաբերութեանց զարգացումները: Կը խորհիմք, թէ ոչ մէկ առանձին եկեղեցի ունենալու չէ մենաշնորհը «արքայութեան բանալիներու»:

Հայ եկեղեցին կը դաւանի եկեղեցիներու միութիւնը՝ սուրբ Գիրքը և սուրբ ասանդութիւնները ընդունելով իբրև հաստատուն հիմք, և պատմականօրէն ծնունդ առած ու զարգացած քրիստոնէական բոլոր եկեղեցիները՝ իբրև մէկ կենդանի մարմին, որու գլուխը կը գտնուի Ինքը մեր Տէրը և Փրկիչը՝ Յիսուս Քրիստոս: Բոլոր մեր եկեղեցիները միևնոյն խորհրդաւոր մարմնի անդամներն են: Չմոռնանք երբէք Պօղոս առաքելի խօսքը՝ «Քանզի ամենեքին որդիք Աստուծոյ էք, հաւատովն ի Քրիստոս: Որք միանգամ ի Քրիստոս մկրտեցարուք, զՔրիստոս զգեցեալ էք, ..., զի ամենեքեան դուք մի էք ի Քրիստոս» (Գաղ. Գ 26—27):

Բոլոր պատմականօրէն զարգացած եկեղեցիներու բազմադարեան կրօնական փորձով ու արժէքներով առարկայացած արտայայտութիւնները կը կազմեն այն համաքրիստոնէական տիեզերական գանձարանը, որ իր ամբողջութեամբ միայն, իր ալլազանութեամբ ու բազմերանգութեամբ, նուազիկ երբեմն իր հակասութիւններով, լիութեամբ կ'արտացոլէ տիեզերքը

Աստուծոյ խօսքին և կը ճառագայթէ փառքը Քրիստոսի լոյսին, մտածումի տարբեր ձևերով, զգացումի տարբեր երանգներով, տարբեր լեզուներով, տարբեր դաշնաւորումներով:

Հայաստանեայց եկեղեցին, իբրև աշխարհի հնագոյն եկեղեցիներէն մին, իբրև առաքելական ծագում ունեցող և 4-րդ դարուն պետական եկեղեցի հռչակուած եկեղեցի ա. Էջմիածնի իր կեդրոնով, և իբրև եկեղեցի որ մօտ երկու հազար տարիներէ ի վեր վառ պահած է Քրիստոսի լոյսը Արեւելքի սահմաններուն վրայ, յաճախ իր ժողովուրդի մարմնոյն նահատակութեան գնով, որ իր քրիստոնէական հաւատքը և առաքելութիւնը արտայայտած և քիւրեղացուցած է ստեղծագործօրէն ինքնատիպ իրագործումներով, չի կրնար այսօր տարբեր մտածում և վերաբերում ունենալ Էկումենիկ հարցերու առնչութեամբ: Տակաւին 5-րդ դարու մեր պատմիչներէն՝ Եղիշէ վարդապետ կը գրէր իբրև պատասխան պարսից Յազկերտ արքային, թէ՛ մենք հայերս քրիստոնէութիւնը ընդունած ենք ոչ զգետի մը նման, այլ ան դարձած է մեր մարմնի գոյնը, որ կարելի չէ փոխել մինչև վախճանը աշխարհի:

Էկումենիկ շարժումը Մենք կ'ըմբռնենք նաև իբրև շարժում մը որ պետք է սերտօրէն առնչուի արդի աշխարհը յուզող հարցերուն հետ, ստանց հակադրուելու գիտութեանց նուաճումներու ընթացքին և ընկերային-քաղաքական արդիական զարգացումներուն: Մեր համոզումով, ոչ միայն պետք չէ հակադրուիլ արդի գիտութեան յայտնաբերած ճշմարտութիւններուն և ժողովուրդներու զանգուածներու ընկերային-քաղաքական խմորումներուն և որոնումներուն, այլ պետք է մօտենալ անոնց, այդ հարցերուն, այդ զարգացող երևոյթներուն՝ բարի կամքով և լատենտութեամբ, Քրիստոսի Աւետարանի լոյսով մեր նպատարը քերելու համար՝ ի խնդիր աւելի արդար, աւելի ազատ ու աւելի խաղաղ աշխարհի մը կառուցման: Մենք կը հաւատանք թէ Քրիստոս Իր Աւետարանով կրնայ նոր խօսք ըսել արդի և սուրբագոյ մարդկութեան: Քրիստոսի Աւետարանը սխալ է մենաշնորհը նկատել մէկ կամ միւս դասակարգին, մէկ կամ միւս դարաշրջանին:

Քրիստոնէական հաւատքի և ընկերվարական մտածողութեան դիրքերու միջև Մենք կը կարծենք թէ հնարաւոր է հասարակաց գետին գտնել և գործակցութիւն գոյացնել՝ մարդու հանդէպ՝ սիրոյ և մարդու իրաւունքներու հանդէպ յարգանքի հիմքերու վրայ: Որովհետև անժխտելի է նաև ընկերվարական մտածողութեան հումանիզմը:

Արդի աշխարհի անջև ծառացող ամենահրատապ ու ամենակենսական հարցը, անշուշտ մեր երկրագունդի վրայ ազդութիւններու խաղաղ գոյակցութեան հրամայականն է: Ահաւասիկ գերազանցօրէն համաքրիստոնէական մտահոգութիւն մը, գործունէութեան լայն դաշտ մը: Այդօրէլ ու գործել աշխարհի խաղաղութեան պահպանման համար, մարդկութեան հանդէպ սեպտիկ պարտականութիւնն է բոլոր եկեղեցիներուն, բոլոր քրիստոնէաներուն: Ատոմական ուժերու սանձազերծման մեր դարաշրջանին այլևս կարելի չէ քրիստոնէայ ըլլալ ու անվերապահօրէն չգործել խաղաղութեան դատին, յաղթանակին համար:

Մեր բոլորիս վրայ, համայն մարդկութեան վրայ, դամոկլեան սուրի նման կախուած է սպառնացող՝ հարցը՝ ո՞վ դաշինք պիտի կնքէ հիւլէական ուժերուն հետ, պատերազմի մահաւսփիռ ոգի՞ն, թէ խաղաղ ու արդար աշխատանքի խուէլը ի խնդիր բոլոր մարդկանց բարօրութեան: Այդ դաշինքի կնքումը որոշելու հարցի մէջ, առաւելապէս Քրիստոսի եկեղեցին է որ առաջին քաջ նետողը պետք է ըլլայ, ճեղքելով բոլոր մշուշները իր Աւե-

տարանի լոյսով: Վառնգի կրօնական մարդու կնքած դաշինքը Աստուծոյ հետ՝ կենաց և խաղաղութեան դաշինք է:

Արդ, Մեր իղձն ու Մեր հրաւերն է որ բոլոր քրիստոնէական եկեղեցիներու և բոլոր կրօններու սեպուհ պարտքը ըլլայ մէկտեղուիլ ու եղբայրանալ, միասնաբար աղօթելու, քարոզելու և գործելու համար յանուն աշխարհի խաղաղութեան, ընդդէմ սպառնալիքներուն, ընդդէմ ամէն տեսակի աստ-մական կամ նեոտրոնեան ոռմբերու պատրաստման, ընդդէմ նուաճողական քաղաքական ձգտումներու, ընդդէմ ազգամիջեան թշնամութիւններու արծարծման, ընդդէմ ժողովուրդներու ազատ ինքնորոշման կաշկանդման, ընդդէմ ազգային փոքրամասնութեանց նկատմամբ գործադրուող արգելա-կումներու և հալածանքներու՝ կրօնական, կրթական, մշակութային և ընկերային գետնի վրայ: Եւ եթէ Մենք այսօր այսքան ծանրօրէն մտահոգուած կը խօսինք պատերազմ-խաղաղութիւն հարցի շուրջ, պատճառներէն մին այն ահաւոր ողբերգութիւններն են, որոնք կեանքի բաժինը եղած են մեր եկեղեցիին ու ժողովուրդին անցեալ պատերազմներու ընթացքին:

Մեր հետաւոր անցեալէն յիշենք միայն 11-րդ դարու հայ պատմիչ Արիստակէս վարդապետ Լաստիվերտցիի դառն խօսքերը՝

«Ոչ մէկ օր չհանդիպեցանք խաղաղութեան և դիւրութեանց, այլ մեր ժամանակի բոլոր օրերը լեցուն եղան խռովութիւններով ու տառապանքներով»: Յիշենք նաև մեր ժողովուրդի՝ 1915-ի ցեղասպանութեան ողբերգութիւնը, երբ բնաջնջուեցաւ Արևմտեան Հայաստանի ամբողջ ազգաբնակչութիւնը: Մենք չենք կամենար որ այլևս կրկնուին նման ողբերգութիւններ ոչ մէկ ատեն և ոչ մէկ տեղ աշխարհի վրայ:

Մենք քաջ գիտենք թէ նաև Եկեղեցիներու համաշխարհային խորհուրդը այս գիտակցութեամբ կը ծառայէ իր գործունէութիւնը:

Կը վստահեցնենք Ձեզ թէ մեր եկեղեցին համակրանքով կը վերաբերի Խորհուրդի գործունէութեան և պատրաստ է բերելու իր աջակցութիւնը ձեր բոլոր աշխատանքներուն, որոնց կը հետևինք մեծ ուշադրութեամբ: Կը կամենայինք Մեր արտագին շնորհատրանքը յայտնել այստեղ գլխաւոր քարտուղար տոքթ. Ֆիլիպ Փոթըրին, այն ճիշդ ուղղութեան համար զոր որդեգրած է Եկեղեցիներու համաշխարհային խորհուրդը և որ այնքան յստակօրէն արտայայտուեցաւ Նայրոպիի Հինգերորդ Համաժողովին. այն է՝ Աւետարանի վկայութիւնը և մեր հաւատքի դաւանութիւնը տանիլ դէպի աշխարհի անտեսուած շրջանները՝ խիզախ համերաշխութեամբ մը բոլոր անոնց հետ, որոնք կը պայքարին արդարութեան և ազատութեան համար, ընդդէմ բռնութեան և ճնշումներու, ընդդէմ պատերազմի:

Համբերութեամբ, քաջութեամբ և լաւատեսութեամբ պէտք է հերոսական ճիգեր ի գործ դնել, մեր ժամանակներուն յարափոփոխ ընկերային, քաղաքական իրավիճակներու զարգացման ճանապարհին յայտնաբերելու նորանոր հնարատրութիւններ և ուղիներ, իրագործիչ ուժականութիւն դարձ-

նելու համար մեր հոգևոր առաքելութիւնը, Քրիստոսի լոյսով, Քրիստոսի սիրով, Քրիստոսի փրկութեան աւետիսով:

«Քանզի կենդանի է Բանն Աստուծոյ և ազդող և հատու քան զամենայն սուր երկապրի, և անցանէ մինչև ցորոշումն շնչոյ և ոգւոյ և օդից և ուղղոց. և քննիչ է մտաց և խորհրդոց սրտից» (Եբր. Դ 12):

Արդ, սիրեցեալ Եղբայր Մեր ի Քրիստոս, յանուն հայ առաքելական եկեղեցւոյ և յանուն համայն հայ հաւատացեալ ժողովուրդի որ ի Սովետական Հայաստան և որ ի սփիտս աշխարհի, մեր պատուիրակութեան անդամ Մեր եղբայրներու հետ միատեղ Զեզի կը բերենք մեր յարգալիր ողջոյնը և բարի մաղթանքները որ Տէրը զԶեզ միշտ մնայ օգնական և մարտակից Զեր սուրբ առաքելութեան ճանապարհի վրայ:

«Այլ Աստուած յուսով լի արասցէ զձեզ ամենայն խնդրութեամբ և խաղաղութեամբ, առաւելով ձեզ յուսով՝ զօրութեամբ Հոգւոյն Սրբոյ» (Հռոմ. ԺԵ 13): Ամէն:

